

ყ-ს შავბჰვად კუსად და კუსადის გზით შავმოსად სიფყვათა გადმოსავა
ქართულში

ცნობილია, რომ რუსული სიტყვები ქართულში შემოდის ორი გზით: ზეპირად და წერილობით. ცნობილია ისიც, რომ ის სიტყვები, რომლებშიც ჩვეულება, ზეპირი გზით არასალიტერატურო მეტყველებაში გადმოვიდა ჩა-ს სახით: бяршыня—ბარიშნა, княгиня—კნეინა, Соня—სონა, песня—პესნა და სხვა, მაგრამ იქვე გვხვდება ჩა-თი გადმოცემის შემთხვევებიც: князь—კნიაჰი, дрязь—ბიაჰი. იმ შემთხვევაში, როცა სიტყვები ლიტერატურული გზით შემოდის, ქართულში ია გვაქვს: ბარიატინსკი (Барятинский), მაგრამ ბარატინსკი (Баратынский), ტიან-შანი და სხვა.

გადმოღების წესი აქაც იმნაირივეა, როგორც იუ-ს გადმოღების შემთხვევაში. 1) თუ ყ სიტყვის დასაწყისშია ან ხმოვნის შემდეგ, გადმოღის ია-თი: იაროსლავსკი, იაროსლავლი, იაროვია, შაიაკოვსკი. 2) თუ ყ-ს თანხმოვანი უსწრებს წინ, მაშინაც ია გვაქვს: ბარიატინსკი, ვიატკა, ვიაჰემსკი. 3) ია გვაქვს იმ შემთხვევაშიაც, როცა თანხმოვანსა და ყ-ს შორის გამყოფი რბილი ნიშანია: კონიაკი, სტატია (რუს. коньяк, статья).

ყ სიტყვის დასაწყისში და ხმოვნის შემდეგ

იაროსლავსკი, იავა, იალტა, იაპონია, იამაია, იაროსლავლი, იახი, იაფა, იარმარკა, იარუხი, იაკობინელი, იამბი, იან (ხახელი: იან ჰუხი), იანკი, იანხენიზში, იანუხი, იანიჩარი, იარლიყი, იაბლონოვსკი, იაბლოკინა, იავოროვი, იაზიკოვი, იაკოვლევკი, იაკოვენკა, იაკუბოვიჩი, იანოვსკი, იასნოვი, იასინსკი, იახონტოვი, ბოხიაკი, შაიაკოვსკი, ბაიანი, კრასნოიარსკი, ლოიალური, როიალი, როიალისტი, იაკუტია, იაკუტსკი, იან-ცზი, იაროსლავი, იახნაია პოლიანა.

ყ თანხმოვნის შემდეგ

ვიშნიაკოვი, ვიატკინი, კულრიავცევი, სვიატოსლავი, შიახოვლოვი, პრიპიატი, შიასკოვსკი, რუმიანცევი, პომიალოვსკი, კულდრაშოვი, ვიაჰემსკი, ბუჩიატ-მონგოლეთი, ვიაჰშა, პიატიგორსკი, ვიატკა, რიაჟსკი, ტიან-შანი, რუმიანცევი, ვიაჩესლავი, ბარიატინსკი, ბრიანსკი, რიაჰანი.

ყ გამყოფი რბილი ნიშნის შემდეგ

პახიანხი, აშუ-დარია, ტრეტიაკოვი, ტოლიატი, სირ-დარია, კონიაკი, სტატია.

რაც შეეხება რუსულ გვარებსა და გეოგრაფიულ სახელებს, რომლებშიც ყ თანხმოვანს მოსდევს, ესენიც ჩვეულებრივ ღია ჯგუფით არიან გადმოცემული:

ლიოდუნის ნახევარკუნძული, კლიაზმა, ჩელიაბინსკი, ლებედევ-პოლიანსკი, ალიაბიევი, ბელიაევი, ლიადოვი, ლიაპუნოვი („დასახლებულ შრომაში განხილულია ის შემთხვევა, როცა ბრტყელი დრეკადი არე შემოსაზღვრულია ლიაპუნოვის შეკრული წრივით“.—აკადემიის შოაშბე“), კოტლიარევსკი, მალიაგინი, შალიაპინი, ლიაპიდევსკი, ლიატოშინსკი, ლიახოვი, ლიაშჩენკო, ლიაშკო, პოლიაკოვი, ლიაპინი (მდინარე რუსეთში), ლიაოხე (მდინ.), ლიაოიანი (ქალაქი).

გამყოფი ზ-ს (რბილი ნიშნის) შემდეგ

ულიანოვი.

უცხოურიდან მომდინარე სიტყვებში

ბილაოდი, ბრილიანტი.

ხემოთქმულის თანახმად თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში უნდა გატარდეს ყ-ს შემცველა რუსული და რუსულის გზით შემოსული სიტყვების გადმოცემის შემდეგი წესი:

ყ ქართულში ყველგან (სიტყვის დასაწყისში, ხმოვნის შემდეგ, გამყოფი ზ-ს (რბილი ნიშნის) შემდეგ, თანხმოვნის შემდეგ)—გადმოიცეს ია-თი.

ამავე წესს დაექვემდებაროს რუსული გვარები და გეოგრაფიული სახელები (ავრეთვე რუსულის გზით შემოსული ჩინური გვარები და გეოგრაფიული სახელები) და იყ ჩვეუთ ყველგან გადმოიცეს ქართულში ლია ჩვეუთ.